

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Філософський факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра культурології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

бакалавра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Модернізаційні процеси в Україні та проблеми збереження культурної ідентичності»

на тему: «Модернизационные процессы в Украине и проблемы сохранения культурной идентичности»

Виконала: студентка денної форми навчання
напряму підготовки 6.020101 Культурологія
Провозін Анастасія Віталіївна

Керівник: к.ф.н., доцент Ушакова К.В.

Рецензент: д.ф.н., доцент Соболевська О.К.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 7 від 18 / 05 2017 р.

Захищено на засіданні ДЕК № 2

протокол № 31 від 26 / 06 2017 р.

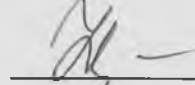
Оцінка відм. 1 А 1 90
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

(підпис)

Соболевська О.К.

Голова ДЕК

(підпис)

Ушакова К.В.

Одеса – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ I. КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ		6
1.1.	Інтерпретація поняття «ідентичність» в культурологічному, психологічному та соціологічному аспектах	6
1.2.	Дослідження національної та культурної ідентичності українськими вченими	13
1.3.	Полікультурна ідентичність України як багаторівневий феномен	18
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА КУЛЬТУРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНИ		21
2.1.	Особливість модернізаційних процесів в Україні	21
2.2.	Культурна глобалізація як модернізаційний процес	26
2.3.	Українізація як наслідок впливу модернізаційних процесів	31
ВИСНОВКИ		35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ		37

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Модернізаційні процеси, що проявляються в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах та направлені на формування економічно розвинутих країн з високою якістю життя, останнім часом все інтенсивніше відбуваються у різних країнах світу. Проте більшість країн Східної Європи, в тому числі й Україна, знаходяться на стадії переходу від традиційного суспільства до модерного, тому зазнають економічних, політичних та культурних складнощів на цьому шляху. Культурна глобалізація, що є однією зі складових модернізаційних процесів, завдає найбільшого впливу саме культурній сфері життя України та її культурній ідентичності.

У сучасному світі неперервних змін та потрясінь людина знаходиться в постійному пошуку: пошуку себе, свого місця у цьому світі та виявленні можливостей співіснування з іншими людьми. ХХІ століття, в якому домінують масова культура та масове виробництво, в кінцевому результаті спонукає людину до виокремлення себе з цього потоку гомогенності та стандартизації та до спроби пошуків власної унікальності та індивідуальності. В процесі пошуку себе людина вдається до самоідентифікації та врешті-решт формує певний набір ідентичностей, який характеризує її як неповторну особистість з притаманними лише їй особливими рисами. В процесі ідентифікації людина приходить до формування загальних ідентичностей, прикладом яких може бути культурна ідентичність. І тоді питання ідентичності постає не лише для однієї людини, а для цілих народів, етносів, держав та цивілізацій. Спроба віднайти та зберегти свою національну та культурну ідентичність стає провідною задачею для різних держав та етносів наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Питання ідентичності у сучасному світі особливо гостро та актуально повстає у зв'язку з інтенсифікацією модернізаційних процесів, серед яких

найбільш активного впливу завдають процеси культурної глобалізації. Тепер перед народами повстає не стільки проблема пошуку ідентичності, скільки проблема її вибору та подальшого збереження.

Розробленість проблеми. Питання пошуку та вибору ідентичності привертає активну увагу з боку соціологів, психологів, філософів та культурологів ще з XIX століття, і інтерес до цієї теми досі не вщухає серед науковців багатьох країн. Провідними дослідниками ідентичності у світовій науці є З. Фрейд, Е. Еріксон, Ю. Хабермас, С. Холл, З. Бауман, Е. Сміт, С. Хантінгтон, які у своїх роботах звертаються до різних аспектів поняття «ідентичність» та розглядають його в психологічному, соціологічному та філософсько-культурному аспектах.

Українські дослідники звернулись до проблем культурної ідентичності в умовах модернізаційних процесів нещодавно, тому ця тема є достатньо новою для України. Більшість робіт пов'язані з проблемами пошуку та вибору культурної ідентичності, в той час як західні країни вже розглядають проблему культурної ідентичності саме в контексті модернізаційних процесів та культурної глобалізації. Дослідженнями національної та культурної ідентичності у вітчизняній науці займаються В. Горлова, М. Скринник, М. Степико, В. Буряк, В. Піскун, О. Гриценко, М. Шульга, М. Козловець, Л. Нагорна, Г. Яворська, Я. Грицак.

В якості **теоретичної бази** для даної дипломної роботи були використані роботи та дослідження західних та українських філософів, соціологів, політологів та культурологів XX-XXI-го століття, які досліджують питання ідентифікації, культурної ідентичності та її розвитку в рамках модернізаційних процесів та процесів культурної глобалізації. Основними першоджерелами є роботи С. Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій», Е. Сміта «Національна ідентичність», З. Баумана «Індивідуалізоване суспільство», монографія В. Буряка «Динаміка культури в епоху глобалізації: ноосферний контекст», праця Е. Еріксона «Ідентичність:

юність і криза» та монографія українського дослідника М. Козловця «Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації».

Об'єкт дослідження: модернізаційні процеси в Україні.

Предмет дослідження: проблема збереження культурної ідентичності в Україні.

Ціль дослідження: виявити умови за яких можливе збереження культурної ідентичності в Україні під впливом модернізаційних процесів.

Відповідно до цілі дослідження можна виділити такі **задачі:**

- розглянути інтерпретацію поняття «ідентичність» в культурологічному, психологічному та соціологічному аспектах;
- проаналізувати дослідження поняття «національна» та «культурна ідентичність» українськими вченими;
- дослідити полікультурну ідентичність України як багаторівневий феномен;
- розкрити поняття «модернізація» та особливості модернізаційних процесів в Україні;
- розглянути культурну глобалізацію як один з ключових модернізаційних процесів;
- дослідити наслідки впливу модернізаційних процесів на збереження культурної ідентичності.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури. Повний обсяг роботи 39 сторінок. До списку використаної літератури увійшло 34 джерела.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного нами дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Україна на даному етапі свого розвитку є частиною світового процесу модернізації та глобалізації. Знаходячись на стадії переходу від традиційного до модерного суспільства, Україна зазнає певних складнощів в економічній, політичній, суспільній та культурній сферах життя. Проведення якісної модернізації допоможе Україні подолати складнощі, з якими вона зіткнулася, та досягти значного розвитку.

2. Модернізаційні процеси в Україні повинні бути здійснені у багатьох сферах: економічній, політичній, суспільній та культурній, тому модернізація в Україні визнана як багаторівневий процес, що потребує комплексного підходу задля його реалізації. Проведення модернізації можливе шляхом реформ, проте ці реформи повинні бути направлені на прогресивний розвиток цих сфер та покращення місця України в світовому просторі.

3. У зв'язку із посиленням модернізаційних процесів та процесів культурної глобалізації перед Україною постає проблема формування єдиної культурної ідентичності, яка б могла бути інтегруючою одиницею для всього населення України.

4. Формування такої ідентичності призведе до покращення якості процесів модернізації, а також допоможе Україні протистояти негативним наслідкам процесів культурної глобалізації. Таким чином, Україна зможе зберегти свою самостійність та при цьому залишитися активним учасником в процесах світового суспільства.

5. Проблема формування єдиної культурної ідентичності в Україні полягає в тому, що під такою ідентичністю розуміється суто українська, тобто, ідентичність титульної нації, що повністю нівелює полікультурну особливість України. Політика українізації, що останнім часом набула

популярності, може призвести до майбутнього конфлікту культурних ідентичностей.

6. Найкращим втіленням міжкультурної взаємодії для України є політика мультикультуралізму, за якої всі етноси, що проживають на території України, матимуть рівні права та можливості розвитку. Завдяки такій політиці можливе формування полікультурної ідентичності України, яка буде інтегруючою ідентичністю для всіх етносів, що проживають на території України. Проте, втілення політики мультикультуралізму потребує значних зусиль та є складним завданням для сучасної України.

7. В умовах змін, з якими зіткнулася сучасна Україна, необхідно формування толерантного суспільства, в основі якого буде лежати принцип гуманності та поваги до представників різних етносів, що проживають на території України. Прояви ксенофобії та дискримінації гальмують процес формування єдиної культурної ідентичності, що в свою чергу сповільнює якісну реалізацію процесів модернізації.

Отже, формування єдиної культурної ідентичності, за якої можливе збереження культурних ідентичностей усіх етносів, що проживають на території України, може бути здійснено в умовах грамотного застосування політики мультикультуралізму. За умови створення єдиної інтегруючої культурної ідентичності, яка враховуватиме особливості всіх культурних ідентичностей, що існують на території України, можливе збереження цієї ідентичності під впливом модернізаційних процесів та процесів культурної глобалізації. Формування такої ідентичності є необхідною умовою для покращення якості процесів модернізації на території України та покращення положення України в рамках світового суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию/ Пер. с нем. яз. под общей редакцией Н. А. Головина и В. В. Козловского – СПб: Алетейя, 2000. – 272 с.
2. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004. – 188 с.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
5. Бойко В. Тенденції у змінах структури соціальних ідентичностей у ситуації нестабільності / В. А. Бойко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: міжвузівський зб. наук. праць. – 2010. – № 45. – С. 147-154.
6. Буряк В. В. Динамика культуры в эпоху глобализации: ноосферный контекст: монография / В. В. Буряк. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2011. – 462 с.
7. Валевський О.Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 217 с.
8. Вощенко В. Історичне підґрунтя культурної ідентичності України / В. Вощенко // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер. : Культурологія., 2010. – Вип. 5. – С. 197-200.
9. Гидденс Э. Последствия современности/ пер. с англ. Г.К.Ольховикова, Д.А.Кибальчича. – М: Праксис, 2011. – 352 с.
10. Горлова В.М. Юрген Габермас: теорія комунікативної дії і доля національних держав”. – Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна, 2004. – №638. – С. 45-49.

11. Гриценко О. Морока з мультикультуралізмом – Критика, 2001, ч.11. – С. 23.
12. Дрожжина С. Специфіка формування сучасної української ідентичності. – 11 с.
13. Исламская идентичность в Украине / А. Б. Богомолов, С. И. Данилов, И. Н. Семиволос, Г. М. Яворская / Пер. С укр.. – Изд. 2-е, доп. – К.: ИД "Стилос", 2006. – С. 133.
14. Ідентичність особистості як центрованість її буття і свобода / М. Скринник // Університетська кафедра Національного лісотехнічного університету України. – 2012. – № 1. – С. 5-13.
15. Козловець М.А. Модернизация versus национальная идентичность// Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации : сборник научных трудов: в 3 т. /отв. ред. И. И. Осинский. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2012. – Т. 1. – С. 28-39.
16. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
17. Куропятник А. Мультикультурализм: проблемы социальной стабильности полиэтнических обществ. – СПб., 2000. – С. 19.
18. Лапкин В. Модернизация, глобализация, идентичность. Общие проблемы и российские особенности. – Полис, 2008. – № 3. – С. 50-58.
19. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2011. – 432 с.
20. Мультикультуралізм: сутність і перспективи для України / О. Я. Калакура // Чорноморський літопис. – 2010. – Вип. 2. – С. 19-25.
21. Мультикультуралізм: теоретичні і практичні аспекти / С. Дрожжина // Політичний менеджмент. – 2008. – № 3(30). – С. 96-106.
22. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / НАНУ. Ін-тут політичних і етнонац. досліджень. – К., 2002. – 271 с.

23. Піскун В. У пошуках ідентичності. Українська перспектива як усвідомлений вибір // Віче. – 2004. – № 12 (153). – С. 53-58.
24. Понятие идентичности в социологическом дискурсе/ И. В. Барышникова // Вестник Волгоградского государственного университета. Сер. 7, Философия. Социология и социальные технологии. – 2009. – N 2 (10). – С. 166-171.
25. Сміт Е. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
26. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія / М. Т. Степико. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.
27. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. – К.: НІСД, 2010. – С. 6.
28. Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. Конференція українських випускників програм наукового стажування у США. – Львів, 2003.
29. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого "Я". – М.: "Современные проблемы", 1926 г. Режим доступа: http://nv-shulenina.narod.ru/freyd_zigmund_massovaya_psihologiya_i_analiz_cheloveskogo_ya.pdf
30. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: КАМІ АCADEMIA, 1995. – С.7.
31. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: АСТ, 2016. – 640 с.
32. Штомпка П. Социология социальных изменений / Пер. с англ.; под ред. В. А. Ядова. – М.: Аспект-Пресс, 1996. – 416 с.
33. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ./ Общ. ред. и предисл. Толстых А. В. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.
34. Hall S. Introduction: Who Needs "Identity"? in Questions of Cultural Identity/ ed. by Stuart Holl and Paul du Gay. L.: Sage. – 1996. – P.1-17.